

»I FEEL SLOVENSKO SLOVNICO« ... Z VIDIKA UČENCEV IN UČENK SLOVENŠČINE KOT TUJEGA JEZIKA

Elizabeta Jenko

Philologisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät, Dunaj

UDK 37.091.3:811.163.6'243'36

Kako slovenske slovnice naučiti tiste, katerih prvi jezik ni slovenski in se učijo slovenščine kot tujega jezika v nemško govorečem okolju? Prispevek nakazuje različne didaktične pristope pri obravnavanju sklonskih končnic, ki predstavljajo eno zahtevnejših poglavij slovenske slovnice – zlasti za učeče se, katerih prvi jezik ni slovenski. Tradicionalne oblike slovnicih preglednic temeljijo na pojmovnem dojetanju in analizi. Povezali jih bomo z dodatnim modelom v obliki krožnih diagramov, ki se v veliki meri opira na vizualne učinke. Tako skušamo prispevati delček mozaika k učinkovitejšemu učenju slovenske slovnice.

slovenska slovnica, slovenščina kot tuji jezik, didaktika, vizualizacija, nevroznanost

Slovene grammar is a special challenge for students of Slovene as a foreign language. Non-Slavic students in particular have problems learning the extensive morphology of the Slovene case system. Traditional representations of the cases in tables will appeal particularly to the linguistic-analytical processing of information. Here, a complementary visual model is developed to contribute to a holistic approach to grammar.

Slovene grammar, Slovene as a foreign language, didactics, visualisation, neuroscience

Uvod

Pojem *slovnica* pokriva »sistematični opis pravil naravnega jezika [...] za jezikov-nodidaktično, normativno ali znanstveno rabo, največkrat v obliki priročnika ali učbenika« (ES). Slovnicih priročnik torej »na pregleden način vsebuje podatke« o ustroju slovenskega jezika. Na pregleden način pomeni, da »se da (z lahkoto) pregledati in razumeti«, torej »ugotoviti vsebino in smisel« (SSKJ). V prispevku se bomo osredotočili na možnosti predstavitve oblikoslovnih prvin slovenskega jezika tistim, ki se slovenščine učijo kot tujega jezika, v našem kontekstu nemško govorečim mladim in odraslim, in sicer na primeru sklanjatvenih vzorcev.

Interdisciplinarni didaktični diskurz, ki ga zastopata rusistika in slovenistika na Univerzi na Dunaju (UD), je ob spoznavanju nevroznanstvenih raziskav, v novejšem času predstavljenih tudi širši javnosti (npr. Roth 2010), spodbudil razmišljanja o didaktičnih pristopih pri poučevanju oblikoslovja. Dokazano je, da se možgani vedno navezujejo na znana dejstva, s katerimi si pomagajo umeščati nove vsebine (gl. Caspary 2010). Postavili smo si vprašanje, kako v praksi podpreti dejavnost sinaps in prenos signalov v možganih, ter si podrobneje ogledali »največji izziv slovenskega

jezika¹ [...] Neskončno število končnic.«² V nadaljevanju bomo predstavili didaktična razmišljanja, iz katerih so se oblikovali krožni diagrami slovenskega sklanjatvenega sistema.

Zgodovinski didaktični utrinki

V obdobju, ko se je slovenščina začela uveljavljati v javnem življenju, je bila prva znanstvena – torej jezikoslovnemu diskurzu namenjena – slovenska slovnica napisana v nemškem jeziku (Kopitar 1808). Z znanstveno pobudo pod vplivom nemške filologije je Kopitar (1780–1844) slovenski jezik umestil v kontekst slovanskega jezikoslovja. Malokdaj pa se omenja dejstvo, da je bilo velikega pomena za razvoj slovenske preporodne slovnice, da je Kopitar 1806 poučeval slovenščino konteso Bellegarde (gl. Zemljarič Miklavčič 1999). Iz tega lahko sklepamo, da je bilo znanstveno delo tudi praktično in didaktično motivirano. Prav tako je praksa narekovala nastanek ustreznega gradiva v 19. stoletju, ko je »prišlo do pravega razcveta jezikovnih priročnikov za učenje slovenščine kot J2/TJ (J2/TJ = drugi/tuji jezik), napisanih v nemškem (npr. Šmigoc 1812, Komel 1887), italijanskem in češkem jeziku, kar je v skladu z geografskimi in družbeno-zgodovinskimi okoliščinami, v katerih so živeli Slovenci« (Zemljarič Miklavčič 2004: 188). V 20. stoletju je bilo število nemških učbenikov slovenščine (npr. Jakopin 1962, Inzko 1981, Vrbinc 1997) dokaj omejeno, slovnica pa je izšla le ena (Svane 1958). Didaktika ni uživala primerne znanstvenega ugleda. V tem kontekstu deloma niti domača slovenistika svojemu jeziku ni pripisovala ustreznega in drugim jezikom enakopravnega statusa. V tujini naj bi bilo zanimanje za slovenščino pogojeno le z znanstvenoraziskovalnimi interesi, denimo zaradi dvojine ali naglasnega sistema. »Razumljivo je, da se je [Svane] v knjigi omejil zlasti na posebnosti, ki so za slovenščino značilne in zaradi katerih je slavistom mikavna. [...] Zato knjiga v celoti zasluži vse priznanje in pohvalo. Sami bi se pa morali ob nji [...] resno vprašati, ali je vse naše praktično slovníčarjenje zadnjih 30 let na pravi poti.« (Šolar 1959: 178)

Didaktični utrinki 21. stoletja

Sodobna izobraževalna in didaktična dejavnost potrjujeta nasprotno. V skladu z jezikovno politiko Evropske unije, ki jo zaznamujeta medkulturnost in večjezičnost s ciljem, da bi vsi državljani EU poleg maternega jezika obvladali še po dva tuja jezika (gl. Barcelona European Council 2002), narašča tudi zanimanje za slovenščino, s tem pa povpraševanje po sodobni didaktiki slovenščine kot tujega jezika ne le v slovenskem, ampak tudi v tujejezičnem okolju. Poleg teoretične raziskovalne ravni vključuje didaktika kot »most med teorijo in prakso« tudi izvedbeno raven, v okviru katere ndr. sodeluje pri »izdelavi [...] didaktičnih gradiv ter pri uvajanju novosti v delo v razredu«

¹ Enako velja za ruščino.

² Intervju z Michaelom Manskem: »Kaj je torej največji izziv slovenskega jezika? [...] Neskončno število končnic. [...] Upoštevati moraš spol in število samostalnika, in to še preden začneš sploh razmišljati o obrazilu, ki bi ga uporabil. Možgani me zabolijo, ko samo razmišljam o tem.«

(Krakar Vogel 2004: 11). V »znanstveni radius« didaktičnega raziskovanja sodi po Strmčniku (2001: 41) tudi »zbiranje, dopolnjevanje in posploševanje učnih izkušenj učiteljev in učencev«. V istem kontekstu omenja »aksijsko raziskovanje«, torej raziskovanje učiteljske poklicne prakse z namenom (sprotnega) izboljševanja kakovosti učenja in poučevanja (gl. Altrichter, Posch 2007), na katerem temelji tudi pričujoči prispevek. V nadaljevanju bomo nakazali, kako so se v dialogu s študenti razvili učni pripomočki, natančneje se bomo osredotočili na v praksi preizkušene strategije v zvezi z učenjem slovenskih sklonskih končnic.

Didaktična praksa

Ko sem v osemdesetih letih prejšnjega stoletja na Dunaju³ začela poučevati slovenski jezik, sem imela na razpolago le malo učbenikov slovenščine kot tujega jezika, še manj jih je bilo namenjenih nemško govorečim. Sodobnejše jezikovnodidaktične slovenske slovnice v nemškem jeziku ni bilo nobene. Majhne, a heterogene skupine učečih se so zahtevale individualiziran pouk s prilagojenimi delovnimi listi. Posebno odobravanje so tedaj pozele slovnične razlage v nemškem jeziku.⁴ Izkazalo se je namreč, da pomeni slovenska jezikoslovna terminologija oviro za razumevanje slovničnih razlag, saj ima nemško – tako šolsko kot znanstveno – jezikoslovje za osnovo latinsko terminologijo.⁵ Po naravi stvari predstavlja to dejstvo težave zlasti pri samostojnem iskanju slovničnih pojasnil izven razreda. Zato so potrebni ustrezni priročniki, da bi takrat, ko se pojavi problem ali vprašanje, odgovor oz. razlago našli hitro in v razumljivi obliki. Odzivi na sodobno slovnico slovenskega jezika v nemščini,⁶ ki se je izoblikovala iz omenjenih delovnih listov, pripravljenih za tečaje slovenskega jezika na različnih stopnjah (Jenko 2000), to dejstvo potrjujejo in izpostavljajo dve pomembni značilnosti: na eni strani je bilo izraženo zadovoljstvo nad razlagami v nemškem jeziku in dvojezično jezikoslovno terminologijo, na drugi strani nad jedrnatostjo in preglednostjo (gl. Voss 2003). Izrecno pa je bila izražena želja po prevedenih slovenskih primerih, čeprav se uporabnik zaveda, da so samostojni slovenski zgledi didaktično motivirani.⁷

Tradicionalno so sklanjatve prikazane v obliki tabel. Znano je, da je učenje najučinkovitejše, če se v učnem procesu prepletajo in povezujejo različni dejavniki, ki ustvarjajo mrežo spomina. Analitičnemu in pojmovnemu pristopu ustrezajo slovnične preglednice, kot smo jih vajeni iz neštetihih priročnikov vse do slovnice iz leta 2000. Ob

³ Sprva na Ljudski univerzi, kasneje na Diplomatski akademiji, od leta 1998 pa kot lektorica in predavateljica na UD.

⁴ Že v preteklosti so avtorji učbenikov slovenskega jezika metajezik izbirali v skladu s potencialnimi učenci (knjižne) slovenščine. Gl. Zemljarič Miklavčič 1999: 245–246.

⁵ Delno tudi nemške prevode latinskih terminov, npr. Präposition/Vorwort.

⁶ Razlage strukture slovenskega jezika v nemščini za začetniško stopnjo najdemo tudi na spletnem tečaju slovenščine za nemško govoreče, ki ga je razvila Monika Pemič. Dostopen je na spletni strani: slowe-nisch.uni-koeln.de.

⁷ »[...] aber so fühle ich mich motiviert, den [...] leeren Raum am Rande jeder Seite auszunützen. [...] sem motiviran, da izkoristim prostor za beležke na vsaki strani!« (Alain Brouillard, iz leta 2009 osebno prejetega elektronskega pisma iz Francije.)

delu z njo smo se spraševali, kako jo lahko vključimo v dejavno učenje. Nastale so dvojezično naslovljene prazne tabele, ki jih študentje dobijo v roke kot dodatni učni pripomoček in jih sami korakoma izpolnjujejo po sistemu sestavljanke (Slika 1). Koncept preglednic poznajo, z njimi si pomagajo urejati nove informacije tako, da si postopoma vpisujejo primere iz besedil po svoji izbiri takrat, ko jih obravnavamo, in sicer tiste, ki se jim najlažje vtisnejo v spomin, npr. značilne naslove in verze pesmic. Tako se postopoma navajajo tudi na slovensko jezikoslovno terminologijo.

Sg.: Adjektive mit mask. Substantiven ohne Endung Ed.: Pridevniki s samostalniki moškega spola na -ø			Pl.: Adjektive mit fem. Substantiven auf -a Mn.: Pridevniki s samostalniki ž. spola na -a		
Fall Sklon	Endungen Končnice	Bsp. aus dem Kontext	Fall Sklon	Endungen Končnice	Bsp. aus dem Kontext
N/I			N/I	-e	<i>Račke na potepu</i>
G/R			G/R	-ih -ø	<i>Pet majhnih račk ...</i>
D/D			D/D		
A/T	-ø	<i>... šlo je na potep</i>	A/T		
L/M	-u	<i>Račke na potepu</i>	L/M		
I/O			I/O		

Slika 1: Primera (prvotno) praznih preglednic

V naslednjem koraku se navezujemo na razmišljanja študenta, češ da preglednice ne prikazujejo pravega položaja sklanjatev, saj je srednji spol včasih enak ženskemu, včasih pa moškemu spolu. Spraševal se je, zakaj srednji spol ni umeščen v sredini preglednic namesto na robu, kot ponavadi v učbenikih in slovnica. V *Slovnicih preglednicah slovenskega jezika* (Črnivec 2002) je ta premik uresničen, moški in srednji spol sta tam soseda.




»Vidim in si zapomnim«

»Znanja ni mogoče prenesti [iz enih možganov v druge], znanje morajo možgani vsakega posameznika na novo ustvariti« (Roth 2010: 55). To so – v malo manj dognani terminologiji – vedeli že v preteklosti. »Slišim in pozabim. Vidim in si zapomnim. Naredim in razumem.« Stara kitajska misel, ki jo pripisujejo Konfuciju (551–479 pr. n. št.), naj nam bo didaktično vodilo ob ustvarjanju individualnega slovnicega znanja, pri čemer se bomo osredotočili na vizualizacijo.

Če omenjeni premik v tabelah upodobimo s pomočjo barv (ki jih tukaj iz tehničnih razlogov žal ni mogoče prikazati, zato jih nadomeščamo z različnimi vzorci), postane močno ujemanje moškega spola s srednjim v ednini še bolj očitno (Slika 2).⁸

⁸ Za boljšo predstavbo si vzorce v tej in naslednjih grafikah ustrezno pobarvajte. Kjer omejitvene črte ni, naj se barve prelivajo druga v drugo.

	Sg./Ed.	m/m	n/s	f/ž
	N/I	park	mesto	šola
	G/R	parka	mesta	šole
	D/D	parku	mestu	šoli
	A/T	park	mesto	šolo
	L/M pri	parku	mestu	šoli
	I/O s/z	parkom	mestom	šolo

	zelena
	modra
	roza

Slika 2: Vzorec samostalniške sklanjatve v ednini

Pikčasti vzorec – tu namesto zelene barve – smo izbrali za samostalnik moškega spola z ničto končnico, črtasto polje – sicer modra barva – prikazuje samostalnik srednjega spola, prepletajoči se vzorec, ki tu ponazarja roza barvo, pa je namenjen samostalniku ženskega spola na *-a*.

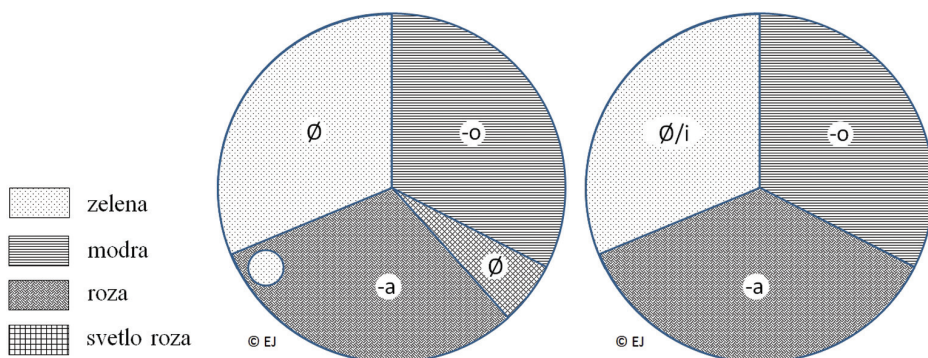
Vendar preglednice ustrezno prikazujejo le binarni sistem. Primerjava obrobnih stolpcev je v tro- in večdelnem modelu nepregledna, določene informacije se izgubijo, npr. premik podobnosti v dvojini in množini (Slika 3). Primerjava stolpcev postane – zlasti v črno-belem tisku – nepregledna.

Du./Dv.	m/m	n/s	f/ž
N/I	parka	mesti	šoli
G/R	parkov	mest	šol
D/D	parkoma	mestoma	šolama
A/T	parka	mesti	šoli
L/M pri	parkih	mestih	šolah
I/O s/z	parkoma	mestoma	šolama

Slika 3: Vzorec samostalniške sklanjatve v dvojini

Zato smo se odločili združiti obrobne elemente. Ob njihovi združitvi nastane krožni diagram, ki nam omogoča alternativno vizualizacijo z drugo žensko sklanjatvijo (karirasti vzorec nadomešča svetlo roza barvo) vred.⁹

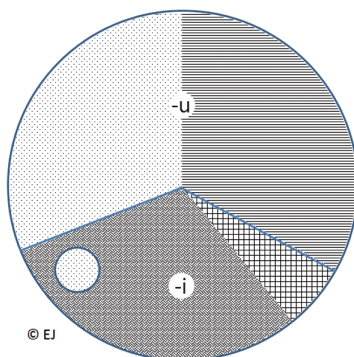
⁹ Na podlagi prikazanega sistema je izšel učbenik ruščine za ednino (Liaunigg, Fischer 2012). Vzporedno so za slovenščino nastali plakati, ki jih uporabljamo pri pouku. Ruska vadnica za množino bo predvidoma izšla leta 2016.



Slika 4: Samostalniška in pridevniška sklanjatev imenovalnika v ednini

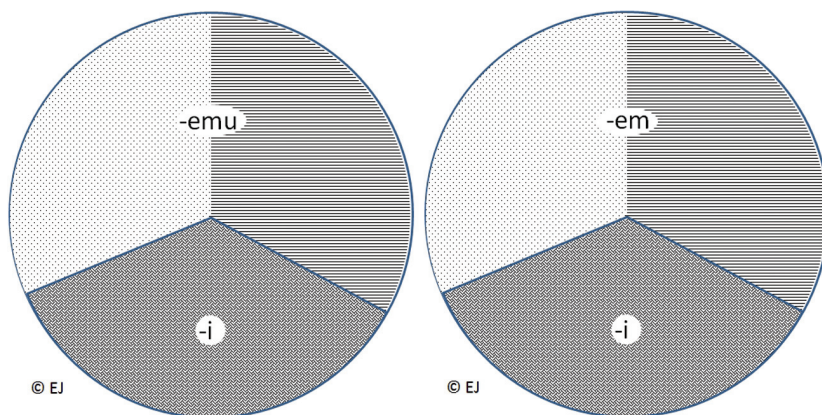
Slika 4 predstavlja samostalniško (večji krog) in pridevniško (manjši krog) sklanjatev imenovalnika ednine. V pikčasto polje sodijo samostalniki moškega spola z ničto končnico (npr. *park*), črtasto polje nam kaže končnice samostalnikov srednjega spola (npr. *delo*, *morje*),¹⁰ polje s prepletajočim se vzorcem je namenjeno samostalnikom ženskega spola na *-a* (npr. *šola*), karirasto polje pa samostalnikom ženskega spola z ničto končnico (npr. *ljubezen*, *cerkev*). Pikčasti krogec ponazarja samostalnike moškega spola na *-a*.

Ko obravnavamo ta ali oni sklon, si pomagamo s plakatom ustreznega krožnega diagrama za samostalnik in/ali pridevnik, ki vizualno dopolnjuje analizo (klasične preglednice) in dejavnost (prazne preglednice). Nekateri skloni se v tem sistemu zelo poenostavijo, kar – preizkušeno – mentalno pozitivno vpliva na učeče se, češ, saj ni tako hudo s končnicami. Sliki 5 in 6 prikazujeta samostalniško (večji krog) in pridevniško (manjša kroga) sklanjatev dajalnika in mestnika ednine.



Slika 5: Samostalniška sklanjatev dajalnika in mestnika v ednini

¹⁰ Zaradi boljše preglednosti je sistem kar se da poenostavljen. Različice *-e* (*-e-*) pri moškem in srednjem spolu (npr. *mesto/morje*, z *bratom/z možem*) so omejene na opombe, saj praksa kaže, da postanejo takšne pretvorbe razmeroma hitro samodejne.



Slika 6: Pridevniška sklanjatev dajalnika in mestnika v ednini

Grafični prikaz je primeren za predstavitev celotnega sklanjatvenega sistema,¹¹ ki ga zaradi manjkajočega glavnega elementa, barve, tukaj ne predstavljamo. Dostopen je na spletni strani avtorice.¹²

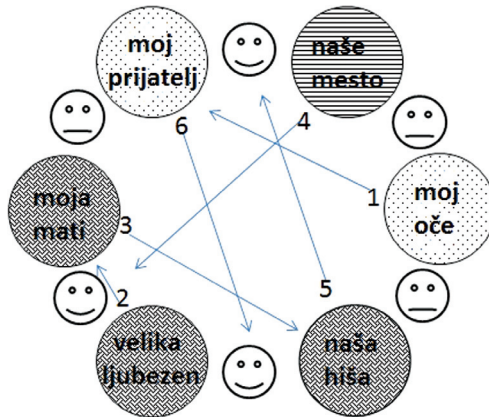
»Naredim in razumem«

Barvno vizualizacijo velja podkrepiti z dodatnim gradivom za dejavno učenje oz. ustvarjanje (konstrukcijo) individualnega znanja. Ti nezavedni procesi se odvijajo v limbičnem sistemu, soodgovornem za čustva in učenje. Nove vsebine se tam ne samo primerjajo z izkušnjami, shranjenimi v možganskem pomnilniku, temveč tudi ocenjujejo, pozitivni oceni pa sledi vključitev v obstoječe znanje (gl. Roth 2010: 58–59). Zaključujemo z vajo, ki se ne opira le na pojmovno in vizualno dojetje (gl. Jenko, Liaunigg 2014). Učni proces bomo podprli z aktiviranjem čustveno-gibalnega kanala, ki lahko – glede na igralno naravnost vaje – s pozitivno konotacijo pripomore k čimprejšnjemu ponotranjenju sklonskih končnic.

Potrebujemo po eno žogico zelene, modre in roza barve. Stojimo v krogu in si žogice podajamo glede na spol samostalnikov, ki jih narekuje učitelj. Na nadaljevalni stopnji lahko poslušamo počasi brano besedilo. Ko slišimo samostalnik moškega spola, je to znak, da si podamo zeleno žogico. Pri samostalniku ženskega spola je v zraku roza žogica, če pa slišimo samostalnik srednjega spola, je na vrsti modra žogica. Samostalnike lahko povezujemo s pridevniki, ki pri homonimnih končnicah pomagajo določiti spol: *moj oče* (zelen), *velika ljubezen* (roza), *moja mati* (roza), *naše mesto* (modra), *naša hiša* (roza), *moj prijatelj* (zelen) itn. (Slika 7).

¹¹ Na tem mestu se zahvaljujem Danieli Stojanović, ki je po ročno izdelanih skicah računalniško oblikovala barvne grafike za vsak posamezni sklon ter za celotno ednino, dvojino in množino.

¹² Geslo: EMJ15obdobja; samostalnik: https://cewebs.cs.univie.ac.at/persons/jenko/index.php?m=F&t=publikationen&c=afile&CEWebS_what=MJ_Publikationen&CEWebS_rev=64&CEWebS_file=Jenko_Krozni_diagram_Subst.pdf; pridevnik: https://cewebs.cs.univie.ac.at/persons/jenko/index.php?m=F&t=publikationen&c=afile&CEWebS_what=MJ_Publikationen&CEWebS_rev=68&CEWebS_file=Jenko_Krozni_diagram_Adj.pdf



Slika 7: Ponazoritev vaje z žogicami

Sklep

Naloga didaktike je »permanentno usklajevanje med znanstveno disciplino in učnim predmetom« (Strmčnik 2001: 41). Kot povezovalni element med teorijo in prakso mora didaktično raziskovanje črpati iz prakse, iz katere raste, ter jo nenehno razvijati. Izkušnje, podkrepjene z nevroznanstvenimi dognanji, kažejo, da se velja učne snovi – v našem kontekstu bogatega slovenskega oblikoslovja – lotiti s pomočjo prvega jezika učečih se, in sicer z več zornih kotov. Z aktiviranjem različnih možganskih predelov spodbujamo tako analitično in pojmovno kot tudi vizualno in čustveno dojetje. Tako si vsak študent lahko izbere svojo kombinacijo učnih dejavnosti, saj so učni stili oz. umeščanje novih vsebin v možgane in medsebojno povezovanje informacij zelo individualne narave ter odvisni od posameznikovega glavnega kanala zaznavanja in obdelovanja informacij. Prispevek predstavlja didaktični pristop k slovenskim sklonskim končnicam, ki skuša slediti omenjenim načelom.

Viri

- ALTRICHTER, Herbert, POSCH, Peter, 2007: *Lehrer erforschen ihren Unterricht. Unterrichtsentwicklung und Unterrichtsevaluation durch Aktionsforschung*. Bad Heilbrunn: Verlag Julius Klinkhardt.
- Barcelona European Council 2002, Presidency Conclusions:
http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/barcelona_european_council.pdf
- CASPARY, Ralf (ur.), 2010: *Lernen und Gehirn*. Freiburg: Herder.
- ČRNIVEC, Ljubica, 2002: *Slovníčne preglednice slovenskega jezika*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik.
- Elizabeta Jenko: <https://cewebs.cs.univie.ac.at/persons/jenko>
- ES – *Enciklopedija Slovenije*, 12. zvezek, 1998.
- Intervju z Michaelom Manskem:
<http://www.rtvsllo.si/zabava/novice/ko-povprasm-po-slovenski-literaturi-se-vsi-najprej-razjezijo-ke-r-so-morali-v-soli-brati-cankarja/353017>
- INZKO, Valentin, 1981: *Wir lernen Slowenisch – Učimo se slovensko*. Klagenfurt/Celovec: Založba Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

- JAKOPIN, Franc, 1962: *Möchten Sie nicht Slowenisch lernen?* Ljubljana: Slovenska izseljenska matica.
- JENKO, Elizabeta, 2000: *Grammatik der slowenischen Sprache*. Klagenfurt/Celovec: Drava.
- JENKO, Elizabeta, LIAUNIGG, Michaela, 2014: Grammatik und Dynamik – Dynamik in der Grammatik. *Studies in Applied Linguistics*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. 78–90.
- KOMEL, Andrej, 1887: *Kurzgefaßte praktische Grammatik der slovenischen Sprache für Deutsche*. Klagenfurt: St. Hermagoras-Bruderschaft.
- KOPITAR, Jernej, 1808: *Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark*. Ljubljana: W. H. Korn.
- KRAKAR VOGEL, Boža, 2004: *Poglavja iz didaktike književnosti*. Ljubljana: DZS.
- LIAUNIGG, Michaela, FISCHER, Nathalie, 2012: *Auf alle Fälle Singular*. Wien: Edition Liaunigg.
- ROTH, Gerhard, 2010: Möglichkeiten und Grenzen von Wissensvermittlung und Wissenserwerb. Ralf Caspary (ur.): *Lernen und Gehirn*. Freiburg: Herder. 54–69.
- Spletni tečaj slovenskega jezika: slowenisch.uni-koeln.de
- SSKJ – *Slovar slovenskega knjižnega jezika*: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>
- STRMČNIK, France, 2001: *Didaktika*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- SVANE, Gunnar Olaf, 1958: *Grammatik der slovenischen Schriftsprache*. Kopenhagen: Rosenkilde u. Bagger.
- ŠMIGOC, Janez Leopold, 1812: *Theoretisch-practische windische Sprachlehre*. Graz: Bey Aloys Tusch.
- ŠOLAR, Jakob, 1959: Slovenska slovnica v nemščini, Ocene in poročila. *Jezik in slovstvo* 4/6. 178–181.
- VOSS, Christian, 2003: Elizabeta M. Jenko: Grammatik der slowenischen Sprache. Eine Einführung. *Philologia Fenno-Ugrica* 9. 93–95.
- VRBINC, Miha, 1997: *Pozdravljeni, Osnovni tečaj slovenščine – Grundkurs Slowenisch*. Klagenfurt/Celovec: Mohorjeva Celovec.
- ZEMLJARIČ MIKLAVČIČ, Jana, 1999: Slovenščina kot drugi/tuji jezik: zgodovina. *Slavistična revija* 2. 245–260.
- ZEMLJARIČ MIKLAVČIČ, Jana, 2004: »Ali se učite slovenski? Kakó Vam dopade slovenščina?« Marko Stabej (ur.): *Moderno v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. 40. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture. 188–192.